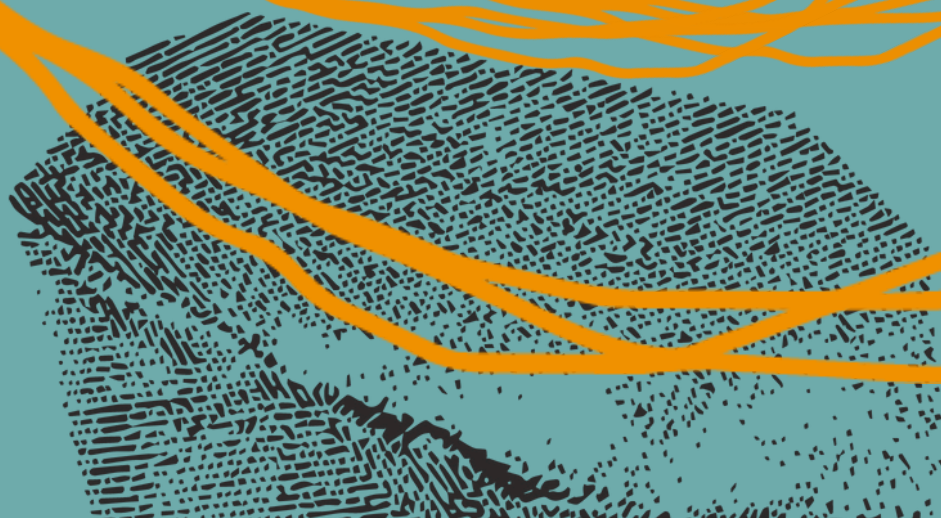

RODOVO CITLIVÉ ROZPOČTOVANIE

Úvod	2
1. Vidia ženy mesto inak?	4
2. Metodológia rodovo citlivého rozpočtovania	8
3. Mestá s dobrými rozpočtami	11
4. Prípadová štúdia: Prešov	15
5. Návrh ďalších krokov pre lepší rozpočet v meste Prešov	17
Záver	20

Úvod

Rodovo citlivé mestské rozpočtovanie (RCR) je nástroj používaný pri tvorbe rozpočtu, ktorý aktívne zohľadňuje rôznosť skúseností so životom v meste medzi ženami a mužmi. Jeho zámerom je zviditeľniť potreby žien, čo následne zvyšuje kvalitu života v meste pre všetkých jeho obyvateľov. Týmto prístupom sa už v mnohých mestách podarilo dostať ľudí späť do verejného priestoru mesta, zvýšiť informovanosť a záujem o politické procesy a v konečnom dôsledku zvýšiť príjmy pre štát i mesto poskytnutím možnosti ženám viac sa zapájať do ekonomickej činnosti. Táto brožúra má za cieľ predstaviť tento nástroj ako jednoduchý spôsob, ako zacieliť snahy pri tvorbe rozpočtu tak, aby mala skutočný úžitok z rozpočtu čím väčšia skupina obyvateľov. Rodovo citlivé rozpočtovanie je teda spôsobom, ako vytvoriť skutočne kvalitný rozpočet.

Rozpočet: nástroj uvádzania predstáv o kvalitnom živote v meste do praxe

Rozpočet je základným dokumentom pre riadenie mesta, v ktorom sa odzrkadľuje kontext, v akom sa mesto nachádza: zohľadňuje platné zákonné obmedzenia, finančné možnosti dané štátom i vlastným hospodárením mesta, teda **plánované príjmy**. V rámci tohto kontextu sa mesto pokúša o rozdelenie financií na zachovanie svojho vlastného fungovania ako priestoru pre **kvalitný život** občanov i návštevníkov mesta – to sú **rozpočtové výdaje**.

Rozpočet je teda určitým oknom do budúcnosti mesta, je to bod, v ktorom sa zámery a stratégie pre rozvoj preklápajú do realizovania

konkrétnych krokov. Práve z tohto dôvodu sa na tvorbu rozpočtu mesta zvyčajne upierajú snahy mnohých záujmových skupín – svoje vlastné predstavy o *dobrom rozpočte* majú majitelia psov, prevádzkovatelia letných terás, vodiči i cestujúci MHD, profesionálni i amatérski športovci či učitelia základných škôl. Často sa stáva, že niektorá zo skupín má pocit, že do rozpočtu prispieva nespravodlivo vysokou mierou, či z neho naopak dostáva málo naspäť. A tak pri vytváraní rozpočtu jeho tvorcovia a tvorkyne žonglujú s tým, čo musí byť bezpodmienečne zaplatené a tým, čo až tak nehorí.

Vo svete sa ale už desaťročia rozvíja prístup k rozpočtovaniu, ktorý tvrdí, že upriamením pozornosti na potreby a preferencie jednej skupiny vie zlepšiť kvalitu života mnohým ďalším ľuďom. Tou skupinou, ktorá je často v rozpočtovaní neviditeľná sú podľa výskumníkov *ženy v meste*.

1. Vidia ženy mesto inak?

Ženy skutočne vnímajú a prežívajú priestor mesta, jeho možnosti a obmedzenia inak než muži. Hlavne v niektorých životných etapách sú rozdiely skutočne veľké (napr. v čase intenzívnej starostlivosti o najmladšie deti v porovnaní s mužom pracujúcim mimo domácnosť), niekedy sa ich skúsenosť značne približuje (napríklad potreby dôchodcov a dôchodkýň bez partnera s problémami s pohyblivosťou). Ďalším veľkým prediktorom rozdielneho prežívania mesta je socioekonomický status daného občana či občianky: ľudia z nízkopríjmových skupín nemôžu často z finančných dôvodov využívať súkromné zariadenia pre starostlivosť o deti, voľný čas či voľný čas, sú tak ešte citlivejší na kvalitu verejných statkov a politik.¹ Rodovo citlivé rozpočty by mali mať túto rôznorodosť ženskej skúsenosti napamäti a chápať, že ani skupina žien nie je jednoliatym monolitom.

Je niekoľko kľúčových tém, ktoré sú spojené so ženskou skúsenosťou:

Starostlivosť

Ženy vykonávajú 90% starostlivosti o deti, seniorov či ľudí s postihnutím², čo vytvára špecifické potreby pre verejné služby a fyzické úpravy priestoru, kde sa žena ako doprovod pohybuje (napr. bezbariérovosť, dostupnosť kvalitných verejných toaliet, súkromných priestorov na dojčenie,

---

¹ Vid' napr.

https://www.oecd-ilibrary.org/governance/gender-budgeting-and-intersectionality_ffdf0ba7-en

² Ak zrátame platenú (opatrovatelky a pod.) aj neplatenú prácu v starostlivosti. K neplatenej práci žien vid' napr. https://www.oecd.org/dev/development-gender/Unpaid_care_work.pdf

dostupnosť školských a mimoškolských zariadení pre deti v čase pracovnej doby a pod.).

Podľa OECD celosvetovo ženy trávajú neplatenou starostlivosťou o iných v priemere tri až šesť hodín denne, kým muži pol hodinu až dve hodiny. Táto nerovnosť tvorí bariéru pri zapájaní sa na trhu práce či pri občianskej angažovanosti žien.

Iné vzorce pohybu mestom

Ženy častejšie vykonávajú tzv. "mikrocesty", ktoré zahŕňajú viac cieľov na kratšie vzdialenosti (odprevadenie detí do škôl či na krúžky, zabezpečovanie úloh domácej a rodinnej logistiky, presun do práce a za voľnočasovými aktivitami) a striedanie dopravných prostriedkov. Preto sú citlivejšie aj na kvalitu MHD – väčšie zastúpenie žien v skupine cestujúcich si počas dňa ľahko všimneme pohľadom na ktorúkoľvek zastávku v meste. Oveľa častejšie tiež vykonávajú peší presun po meste, často doprevádzajúc dieťa či niekoho s ťažšou pohyblivosťou, je teda predpoklad, že bezbariérová, pre chodcov pohodlná mestská mobilita by silno zvýšila kvalitu života žien v meste.

Bezpečie

Citlivosť na pocit bezpečia u žien často vedie k tomu, že sa niektorým "hluchým", neosvetleným či inak neprehľadným miestam v meste

vyhýbajú. Sú citlivejšie aj na pocit bezpečia v doprave – zníženie rýchlosti v miestach, kde sa pohybujú ľudia na 30 km/h zvyšuje faktickú bezpečnosť a znižuje nehody zahŕňajúce peších a ľudí na bicykloch takmer na nulu, znižuje znečistenie vzduchu a hluk a zvyšuje subjektívny pocit bezpečnosti³. Počtom žien, detí a dôchodcov sa vo svete napríklad hodnotí kvalita cyklistickej infraštruktúry. Nebudú ju vo veľkom používať, kým nie je pre ne dostatočne bezpečná (najideálnejšie sa ukazujú od vozovky mimoúrovňovo oddelené cyklopruhy). K pocitu bezpečia prispieva napríklad aj dobré nadväzovanie liniek MHD, najmä v nočných a skorých ranných hodinách. V niektorých mestách veľkí zamestnávateľia spolupracujú s dopravnými podnikmi, aby ich pracovníčky a pracovníci nestáli po konci smeny dlho vonku na zastávke, či aby nemuseli pešo prechádzať priemyselnou zónou na miesto, odkiaľ v tej dobe autobus ide.

Ohrozenie chudobou

Ďalším rozdielom vo využívaní mesta je to, že ženy sú viac ohrozené chudobou, čo zvyšuje ich zraniteľnosť voči rôznym sociálnym a ekonomickým rizikám. Často sú v role samoživiteliek, vykonávajú horšie platené práce, či využívajú skrátene úväzky, alebo za rovnakú prácu ako muži dostávajú menej peňazí. V starobe preto často poberajú nižší dôchodok a v takejto nepriaznivej finančnej situácii zotrvávajú dlhšie, keďže majú dlhšiu priemernú dĺžku života. Žena s obmedzenými finančnými

---

³ Vid'. <https://etsc.eu/a-30-km-h-in-urban-areas-has-had-positive-effects/>

prostriedkami potom častejšie využíva verejné statky, keďže na súkromné nemá peniaze⁴.

Extrémy počasia

V súčasnej dobe sa mestá začínajú pomalšie či rýchlejšie adaptovať na extrémny počasia, ktoré prináša prebiehajúca klimatická zmena. V rámci týchto procesov sa zistilo, že najohrozenejšou časťou populácie, čo sa týka vln horúčav sú malé deti do zhruba štyroch rokov veku a seniori.⁵ Tieto skupiny majú horšiu telesnú termoreguláciu a sami často nedodržiavajú pitný režim. Ženy sa starajú o malé deti a tvoria väčšiu časť seniorov, viac sa zdržiavajú v neklimatizovaných verejných priestoroch, na ich kvalitu života teda adaptačné opatrenia silne vplyvajú. Dobre nadizajnované tienenie zastávok či detských ihrísk, starostlivosť o vzrastlé stromy na sídliskách či systém pitítok vo verejnom priestore miest sa stávajú nevyhnutnosťou, ak chceme zachovať možnosť fungovania v exteriéri mesta aj v letných mesiacoch.

Uvedené špecifiká ženskej skúsenosti so životom v meste sú len výsekom zložitej každodennosti rôznorodých žien.⁶ Prijatie tejto rozdielnosti je ale prvým krokom k tomu si uvedomiť, že je v rukách tvorcov a tvorkýň mestského rozpočtu ovplyvniť život takej veľkej časti obyvateľstva.

4

https://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/ti_pubpdf_mh0616074csn_pdfweb_20171204165144.pdf

5

https://www.kri.sk/wp-content/uploads/2024/05/dopady-zmeny-klimy-na-zranitelne-skupiny-na-slovensku_digital.pdf

⁶ Pre ďalšie príklady krokov vytvárajúcich prívetivejšie mestá pre ženy na celom svete viď. Napr. <https://www.arup.com/insights/cities-alive-designing-cities-that-work-for-women/>

2. Metodológia rodovo citlivého rozpočtovania

Proces rodovo citlivého rozpočtovania zahŕňa tri hlavné fázy: analýzu existujúceho rozpočtu, plánovanie nového rozpočtu a hodnotenie dopadov použitia nového rozpočtu. Pri príprave ďalšieho rozpočtu sa proces opakuje, a tak stále dookola – dobrá správa vecí verejných nie je práca, ktorá by bola niekedy skončená.

1. Analýza:

V tejto fáze je dôležité zasadiť sa o **systematické získavanie a využívanie dát** o rôznych spoločenských, priestorových a ekonomických fenoménoch mesta rozdelených na ženy a mužov (tzv. sex-disaggregated data).

Čo sa týka samotného rozpočtu, je niekoľko prístupov k jeho analýze.

Odporúča sa začať analýzou rozdelenia prínosov (BIA benefit incidence analysis), čo sa používa ako základný kvantitatívny nástroj na zisťovanie, koľko bolo vynaložené na jednotlivca podľa pohlavia. Ak sa objavia veľké nerovnosti, je potrebné preskúmať okolnosti a prípadné protiváhy v rozpočte.

Tieto kvantitatívne dáta poskytnú **základný prehľad** o tom, čo konkrétne v meste funguje inak pre mužov a ženy. Plastickejší pohľad na zistené rozdiely môžeme vo fáze analýzy získať aj prizvaním ľudí zamestnaných mestom, či expertov a expertiek na dané oblasti (napr. dopravu, školstvo atď.) a prísť na to, z čoho tieto nerovnosti vychádzajú a či prispievajú k vyrovnávaniu možností pre ženy a mužov, alebo naopak zhoršujú postavenie a prežívanie žien v meste. V niektorých krajinách sa robí tzv. označovanie položiek, kedy sa vyberú položky, ktoré majú najväčší

dosah na životy žien, a ďalej sa v rozpočte pracuje už len s nimi. Pri tomto výbere by ale mali pomôcť experti a expertky na rodovú rovnosť, keďže so systematickým skúmaním príčin a dôsledkov rodových rozdielov majú skúsenosti.

Už v tejto fáze je možné a žiadúce prizvať k procesu analýzy verejnosť, zároveň ak nejaké dôležité dáta o živote v meste chýbajú, zabezpečiť zisťovanie. Participáciou verejnosti už na začiatku projektu zaistíme jednak lepšiu validitu výsledkov, jednak zvýšime dôveru v samosprávu a jej procesy.⁷ Tento prípravný krok pred vytvorením nového rozpočtu je teda dôležitým krokom **zisťovania potrieb**, ktorý môže prebehnúť rôznymi formami, rozhodne sa ale pri vytváraní dobrého rozpočtu oplatí nevynechať.⁸

2. Plánovanie:

Na základe analýz je potrebné vytvoriť alternatívy pre časti rozpočtu, ktoré sú rozdelené nerovnomerne. V tejto fáze je už participácia verejnosti a spolupráca rôznych expertných a profesionálnych aktérov a aktérok kľúčová. Plánovanie môže byť zamerané na konkrétne spoločenské javy, ktorých páľčivosť a možnosť zlepšiť ich mestským rozpočtovaním sme identifikovali krokmi v predchádzajúcej analýze. Javy, ktoré sa na základe analýz rozhodli prioritne riešiť v iných mestách bolo napríklad vylúčenie

---

⁷ Pre argumenty, kedy, prečo a ako zapájať verejnosť do rozhodovacích procesov vid' napr. https://www.minv.sk/swift_data/source/rozvoj_obcianskej_spolocnosti/participacia/2020/publikacie/parti_ucebnica.pdf

⁸ Dobře spísaný prehľad krokov, ktoré v plánovaní robia orgány štátnej správy po celom svete je pre predstavu napríklad: https://commission.europa.eu/system/files/2022-06/dp165_en_gender_budgeting.pdf

senioriek z verejného života, domáce násilie alebo umožnenie aktívneho športovania teenagerkám.

Ďalším spôsobom je spoločná tvorba obsahu už existujúcich rozpočtových kategórií, ktoré môžu najväčšmi zlepšiť každodennosť obyvateľiek (bezpečnosť, sociálne veci, vzdelávanie, doprava).

3. Hodnotenie:

Po aplikovaní zmien je dôležité hodnotiť ich dopad na životy občanov a občianiek. Možno využiť zabehnuté metodológie hodnotenia dopadov (tu je najjednoduchšie znova sa obrátiť na postupy GIA⁹), čo umožňuje iteratívny proces neustáleho zlepšovania rozpočtu. Táto fáza rozpočtovacieho procesu musí ale brať do úvahy aj to, že niektoré spoločenské fenomény sa menia skutočne pomaly, takže významné zmeny budú prichádzať taktiež pomaly, dobrý rozpočet môže ale začať trend zlepšovania.

---

⁹ Spôsob hodnotenia rodovej rovnosti v súvislosti s rozpočtom má už dlhé roky zabehnutý Autonómny región Andalúzia v Španielsku:
https://www.juntadeandalucia.es/sites/default/files/inline-files/2024/02/RE_IEIG2024_EN.pdf

3. Mestá s dobrými rozpočtami

Mnohé mestá, ktoré sú známe veľmi vysokou kvalitou života pre všetkých sú neprekvapivo priekopníkmi aj v téme rodovo citivého rozpočtovania. Viedeň, kam sa dnes chodievajú učiť mladí urbanisti a urbanistky z celého sveta, majú svoje zavedené rodovo citlivé rozpočtovacie procesy, aj Reykjavík prešiel procesom zmeny svojho rozpočtu, aby viac odzrkadľoval potreby svojich obyvateľiek¹⁰. Ale RCR nie sú len obrovské projekty meniace celé rozpočty veľkých mestských aglomerácií či bohatých hlavných miest. Aj samotná ochota miest systematicky debatovať so ženami o ich životoch a zohľadňovať takto získané poznatky pri vytváraní mestského rozpočtu je dôležitým krokom k tomu, aby bol mestský rozpočet rodovo citlivejší – a tak sa k tejto filozofii prihlásilo napríklad mnoho malých francúzskych mestečiek, ktoré začali systematicky budovať športoviská prívetivejšie pre dievčatá a ženy, alebo aj poľský Gdaňsk. Rôzne prístupy vo svete ukazujú, že vlastne neexistuje jeden ideálny model zmeny rozpočtu, modely sa prispôsobujú mestám, ich možnostiam a potrebám.

Vo Viedni zohráva RCR kľúčovú úlohu v mestskom plánovaní a rozpočtovaní a na jeho prevádzke sa podieľajú mnohí úradníci a úradníčky. Viedeň sa zaviazala k rodovému rozpočtovaniu už v roku 2006, a tento nástroj pre vyrovnávanie nerovností medzi mužmi a ženami je ukotvený aj v rakúskych národných zákonoch.

---

¹⁰ vid' https://reykjavik.is/sites/default/files/gender_budgetin_in_reykjavik.pdf

Viedeň pracuje s rozpočtom vo výške zhruba 16 miliárd eur, ktorý je rozdelený medzi mnohé oddelenia mestskej správy a 23 mestských obvodov, každý obvod má ešte svoj vlastný rozpočet. Prvým, pilotným RCR vo Viedni bol rozpočet obvodu Meidling, kedy údaje z analýzy rozpočtu tohto obvodu ukázali, že ženy častejšie využívajú verejnú dopravu a chodníky, zatiaľ čo viedenský muži viac využívajú autá a bicykle. Tieto zistenia boli zohľadnené v projekte za 6 miliónov eur na rekonštrukciu jednej z hlavných ulíc vo Viedni, ktorú chceli urobiť užívateľsky príjemnejšiu. Oddelenie mestského rozpočtu pripravuje každoročnú správu o rodovom rozpočtovaní, ktorá je súčasťou mestského rozpočtu. Táto správa je výsledkom jednotlivých správ z rôznych oddelení. Každé oddelenie v spolupráci s občanmi a ďalšími organizáciami definuje svoje ročné ciele a opatrenia na dosiahnutie rodovej rovnosti a následne ukazuje, akými zásahmi do rozpočtu tieto ciele boli naplnené. Ak sa ciele nenaplnili, v ďalšom období hľadajú iné, snáď už účinnejšie opatrenia. Vo Viedni sa rodová rovnosť postupne stala automatickou súčasťou všetkých tém, v rámci ktorých mesto pracuje, čo prispieva k jej takmer každoročnému titulu najpríjemnejšieho mesta na život.

Zo skúsenosti z Viedne podľa samotných úradníkov vyplýva, že pre efektívne zavedenie rodového rozpočtovania je potrebná **politická podpora, tréningy pre zamestnancov a kvalitné dáta**¹¹.

V knihe „Neviditeľné ženy“ od Caroline Criado Perez je uvedený príklad švédskeho mesta Karlskoga, ktorý ukazuje jeden zaujímavý príklad RCR¹².

---

¹¹ <https://www.womenlobby.org/Gender-Budgeting-in-the-City-of-Vienna?lang=en>

¹² Odporúčam prečítať každému, kto chce zistiť viac o tom, ako sú ženy často vynechávané z úvah o zákazníkoch, obyvateľoch či pacientoch <https://www.martinus.sk/716953-neviditelne-zeny/853851>

Mesto sa rozhodlo analyzovať svoje postupy pri odpratávaní snehu z chodníkov a ciest z rodového hľadiska, čo viedlo k prekvapivým záverom. Tradične sa v meste najskôr odhrňal sneh z hlavných ciest, ktoré využívali prevažne autá ľudí (väčšinou mužov) žijúcich mimo mesto na rýchly presun do práce. Až potom sa odstraňoval sneh z chodníkov a cyklotrás. Tento prístup vyzeral logicky, ale po hlbšej analýze sa zistilo, že má výrazné rodové dopady. Väčšina žien v meste využívala na svoje už vyššie spomínané mikrocesty chodníky a cyklotrasy, najmä pri cestách do práce, na nákupy alebo pri sprevádzaní detí do školy. Neodpratane chodníky a cyklotrasy tak vytvárali väčšie riziko úrazov pre ženy (79% hlásených, a teda vážnejších úrazov chodcov sa stávalo práve v zime, z toho bolo 69% žien). To znamenalo vyššie náklady na zdravotnú starostlivosť, stratu odpracovaných dní a často ďalšie zdravotné komplikácie v budúcnosti. Mesto Karlskoga sa rozhodlo na základe týchto zistení zmeniť svoj prístup a začalo najskôr odhrňovať sneh z chodníkov a cyklotrás, až potom z ciest, kde vyhodnotili výskyt menšieho zdravotného rizika. Počet úrazov spôsobených pádom na zľadovatených chodníkoch sa výrazne znížil, čo znížilo náklady na zdravotnú starostlivosť – prepočítali to na ušetrených 1,7 milióna Eur.

V poľskom Gdaňsku prvýkrát skúmali rozpočet za účelom jeho scitlivenia k rodovej problematike v rokoch 2004 a 2005. Iniciatíva vyšla z tamojšej univerzity zapojenej do väčšieho výskumného projektu. Výskumníčky a výskumníci urobili najprv prehľad zahraničnej literatúry a vytvorili preklady do poľštiny, aby mohli rozšíriť povedomie o tomto koncepte v akademickej i politickej sfére. Štúdiom rôznych metodológií používaných

vo svete chceli vytvoriť postup, ktorý by odrážal realitu vtedajšej gdaňskej samosprávy a spoločenského nastavenia Poliek a Poliakov. "Vyzbrojené" svojou novou metodológiou urobili predanalýzu posledného gdaňského rozpočtu v dialógu s vedením mesta, úradníctvom, miestnymi neziskovými organizáciami i občanmi. Výsledkom je prehľadný dokument obsahujúci základné informácie o RCR, analýzu gdaňského rozpočtu a hlavné odporúčania pre zmeny, ktoré majú priniesť zlepšenie kvality života gdaňským ženám (napr. špecializované rekvalifikačné kurzy a odľahčovacie sociálne služby pre dlhodobo nezamestnané ženy starajúce sa o závislé osoby, aktivity pre seniorky a seniorov – základ založenia univerzity tretieho veku Gdaňskou univerzitou).¹³ Niektoré odporúčania boli prijaté a na ich základe uskutočnené kroky, keďže ale projektu chýbala náväzná spolupráca s mestom na aplikovaní zmien do rozpočtu a jeho hodnotenie, nevieme presne určiť, aký prínos tieto opatrenia mali kvantitatívne. V publikácii o rôznych spôsoboch aplikácie RCR do miestnych a celoštátnych politík autorka o poľskom príklade skonštatovala, že ukazuje veľkú potrebu občianskej a politickej podpory tohto procesu, aby zistenia a odporúčania nakoniec nevyšumeli do prázdna.¹⁴ To sa zaistuje prácou s miestnou aktívnou komunitou a citlivým komunikovaním témy s politickým vedením mesta. Práve o takéto niečo sme sa v rámci tohto projektu pokúsili v meste Prešov.

---

¹³ Dokument je voľne dostupný v poľštine

<https://genderbudgeting.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/12/gender-budzet-gdansk-neww2005.pdf>

¹⁴ Łapniewska, Z. (2020) Transconceptualisation of Gender Budgeting Ideas in the Polish Context

4. Prípadová štúdia: Prešov

V Prešove sme sa témou rodového rozpočtovania začali zaoberať my, teda mimovládna organizácia MyMamy, ktorá sa dlhodobo zaoberá hlavne témou rodovo podmieneného a domáceho násillia, ale aj ďalšími aspektami rozdielneho postavenia žien a mužov na Slovensku. Téma RCR bola súčasťou širšie zameraného projektu zaoberajúceho sa možnosťami pozitívnych zmien na poli rovnosti medzi pohlaviami. Aj vo svete je častým nositeľom tejto témy neziskový sektor, ktorý citlivo vníma potreby občanov na poli svojho zamerania, slúži teda ako určitý prekladateľ hlasu obyvateľstva vedeniu mesta.

Prvým krokom pre spoločné premýšľanie nad zmenami v prešovskom rozpočte bolo štúdium a systematizácia dostupných materiálov na tému RCR a súvisejúcich konceptov. Takýto prehľad sme chceli predstaviť prešovským ženám – zorganizovali sme spoločné stretnutie, kde sme chceli odprezentovať RCR a diskutovať s aktívnymi Prešovčankami o tom, ako vnímajú svoj život v meste. Ďalšou dôležitou témou bolo ich vnímanie možnej spolupráce rôznych aktérov mesta, občianskej spoločnosti a obyvateľstva na tom, aby sa rozbehol proces spoločného zlepšovania rozpočtu. Zúčastnili sa zamestnankyne úradu, poslankyne, aktivistky, pracovníčky rôznych NNO i aktívne dôchodkyne.

Stretnutie vyvolalo pozitívne ohlasy – prítomné ženy ocenili ucelený popis životnej skúsenosti vlastnej i svojich blízkych a mali pocit, že im tento pohľad priniesol moment „uvedomenia si niečoho nového“. Prejavili záujem o pomoc v ďalších krokoch, od spolupráce so získavaním veľmi potrebných „spojencov“ pre tému v mestských inštitúciách, cez poskytnutie

dobrovoľníkov pri zbere dát potrebných pre argumentáciu o prínosoch RCR až po možnosť vytvoriť sériu workshopov o čítaní dát z mestských portálov či z dostupných GIS databáz. Zároveň sa zhodli, že získavanie podpory pre špecificky ženské potreby bolo doteraz na rôznych úrovniach mesta dosť náročné, takže možnosť vytvorenia nejakej zastrešujúcej platformy systematicky argumentujúcej za zlepšenie podmienok pre ženy by mohla priniesť zlepšenie efektívnosti kladenia požiadaviek. Obecne sa teda zdá, že nevyhnutná podpora miestnej aktívnej občianskej spoločnosti pre proces rodovo citlivého rozpočtovania je v Prešove prítomná.

Ďalším krokom bolo priniesť tému na samotný Mestský úrad – prvé stretnutie prebehlo na Odbore financií, ďalšie dve v kancelárii hlavného kontrolóra a Odbore stratégie a plánovania. Samotnej možnosti pozrieť sa na rozpočet rodovou so zapojením občanov optikou sa nikto z kontaktovaných kompetentných nejako silne nevyhraňoval, vymenovali však niekoľko prekážok, ktoré by bolo potrebné prekonať pred tým, než by mohli nastať akékoľvek intenzívnejšie zásahy do mestského rozpočtovania. V prvom rade sa podľa samotných zamestnancov ako problém ukazuje nedostatok zamestnancov či zamestnankýň, ktorí by boli na jednej strane znalí a skúsení v procesoch, ktoré na MsÚ prebiehajú, a na druhej strane otvorení premysleným pozitívnym zmenám. To je, zdá sa obecným problémom „periférie Európy“, že do menej platených, ale o to dôležitejších pozícií vo verejnom sektore je ťažké dostať ľudí, ktorí v súkromnom sektore môžu získať úplne iné finančné ohodnotenie. Druhým problémom, ktorým s tým úzko súvisí je zahltenie MsÚ bežnou prevádzkovou a nevyhnutnou projektovou agendou, kedy nezostáva priestor na činnosti nespádajúce z pohľadu kompetentných do kategórie „must have“,

ale „nice to have“. Ako pozitívum však vidíme samotný vznik Odboru stratégie a plánovania, ktorý po nevyhnutných úvodných ťažkostiach a hľadanií fungujúcej organizačnej štruktúry môže byť a podľa prítomnej úradníčky aj bude dobrým partnerom pre aktivity vedúce k spravodlivejšiemu systému rozpočtovania v meste. Veľkým pozitívom je aj to, že primátor mesta Prešov deklaroval (dokonca písomne) odhodlanie zapojiť mesto do budúcich projektov, ktoré by mali za cieľ vytvoriť pre Prešov systém rodovo citlivého rozpočtovania.

5. Návrh ďalších krokov pre lepší rozpočet

v meste Prešov

Získanie financií pre projekt

V súčasnosti čakáme na výsledky našej grantovej žiadosti, sme zapojení do medzinárodného tímu organizácií snažiacich sa o zlepšenie postavenia žien, a schválenie projektu by nám umožnilo intenzívnejšiu prácu na téme RCR v Prešove

Vytvorenie partnerstva s expertmi a expertkami na RCR na Slovensku

v akademickej sfére

Na Slovensku už prebehla akademická konferencia na tému RCR, sú u nás teda expertné kapacity, ktoré by pomohli s vytvorením ideálnej, na Slovensku aplikovateľnej metodológie pre prešovský pilotný projekt RCR¹⁵

Zisťovanie potrieb

To, ako sa žije ženám v Prešove chceme zisťovať v spolupráci s miestnymi dobrovoľníčkami a dobrovoľníkmi kvantitatívne (dotazníky) a kvalitatívne (fokusové skupiny, analytické prechádzky mestom a pod.)

Inventarizácia existujúcich dát

Prešov má vrámci Slovenska veľmi dobré, verejne prístupné dáta o meste, dokonca za svoje dáta získal aj ocenenie. Pre naše účely však chceme zistiť,

---

¹⁵ Konferencia viacerých slovenských ekonomických vysokých škôl na tému RCR z leta 2022 <https://nhf.euba.sk/8-aktuality/1800-edecka-konferencia-na-temu-rodova-rovnost-a-rodovo-citlive-rozpocetovanie-v-teorii-a-praxi>

či sú tieto dáta použiteľné aj pre RCR, potrebujeme teda zistiť, o čom všetkom má Prešov dáta rozdelené podľa pohlavia, a aké by v ideálnom prípade ešte mohol zbierať.

Predanalýza posledného rozpočtu

Podľa gdaňského vzoru sa chceme pozrieť na to, ako rodovo citlivý bol posledný prešovský rozpočet – to môžeme spojiť s workshopmi na tému čítania mestských dát a následne prizvať mesto do debaty nad našimi zisteniami – takýto systém hodnotenia a prezentovania zistení kompetentným funguje napríklad vo Veľkej Británii, kde existuje sieť Women's Budget Reading Groups (Ženské skupiny pre čítanie rozpočtu).

Vytvorenie konkrétnej metodológie pre rodovo citlivé rozpočtovanie v Prešove

Na základe zistených potrieb občanov, analýzy existujúceho rozpočtu v komunikácii s prešovským MsÚ, metodológií osvedčených v iných krajinách a spolupráce s akademikmi a akademičkami vytvoríme metodológiu pre RCR v Prešove odrážajúcu potrebu obyvateľov a kapacity MsÚ.

Pilotný projekt a zásah

Pre udržateľnosť každého nového prístupu k organizovaniu ľudského systému (firma, mesto, štát...) je veľmi dôležité, aby plán neostal iba na papieri. Preto nechceme, aby ukončením tejto "štartovacej" fázy bola metodológia veľkej zmeny v rozpočtovaní pre celý Prešov. Oveľa dôležitejší je preniesť aspoň malý zásah podľa navrhutej metodológie do reality –

vytvoriť modelový pilotný projekt. Tu sa môže jednať o nejaký fyzický zásah do verejného priestoru v konkrétnej mestskej časti, či vytvorenie alebo zlepšenie služby pre občanov. Kľúčové je ukázať občanom zapojeným do plánovania, že ich vložená energia priniesla reálnu, hoci drobnú zmenu, a participovať na veciach verejných sa aj v budúcnosti oplatí. Vedenie mesta si naopak vyskúša všetky kroky, ktoré bude v ideálnom prípade znovu opakovať v iných mestských častiach či celomestskej škále a bude môcť v tejto fáze stále v komunikácii so zapojenými odborníkmi a odborníčkami meniť navrhovanú metodológiu podľa skúseností v pilotnom projekte. To prináša väčšiu dôveru v metodologický nástroj, ktorý v pilote prejde testovaním.

Záver

Navrhovanie rodovo citlivého rozpočtu mesta je dynamický a interaktívny proces, ktorý vyžaduje kontinuálne úsilie, zapojenie rôznych skupín a ochotu prispôbiť sa na základe nových informácií a výziev. Keď sú tieto podmienky splnené, rozpočet môže slúžiť ako výkonný nástroj na podporu rodovej rovnosti a na vytvorenie inkluzívnejšieho a spravodlivejšieho mestského prostredia. Veríme, že táto brožúra predstavila jednotlivé kroky tohto úsilia zrozumiteľne a môže byť dobrým východiskovým bodom pre debaty o nových prístupoch k správe vecí verejných v Prešove či iných mestách.

Projekt Rôzne cesty k rovnosti bol podporený Nórskom prostredníctvom Nórskeho grantov v sume 179 730 €.

Projekt bol spolufinancovaný v sume 26 959 € zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

Cieľom projektu je zvýšené porozumenie o rodovej rovnosti.

Realizované opatrenia zamerané na vzdelávacie aktivity a aktivity zvyšujúce povedomie v oblasti rodovej rovnosti.

Spoločným úsilím k zelenej, konkurencieschopnej a inkluzívnej Európe.

www.norwaygrants.sk/dgv

Podporené Nórskom prostredníctvom Nórskeho grantov. Spolufinancované zo štátneho rozpočtu Slovenskej republiky.

